Fedeles kupa - az okos és balga szüzek ábrázolásával

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	19123
Alkotó:	Stahlenbrecher, Daniel (1683 - 1710)
Készítés ideje:	1706
Készítés helye:	Elblag (Elbing)
Jelzés:	135 1/2 Lo (súlyjelzés) ld. Rosenberg 3., Nr. 1887
Anyag:	ezüst
Technika:	öntött; részben aranyozott; trébelt
Méretek:	magasság: 22 cm talpátmérő: 17,7 cm

Aranyozott montírozással és füllel ellátott henger alakú, kettős falú kupa. Sima peremű, kör alakú talpának domború részén – a fedéléhez hasonló – trébelt minta: csepp alakú díszítmények sora. Az ezüst palástot, melyet fölül sima szájperem zár le, körben egy-egy levélindákból formált nagy kartusba foglalt, poncolt alapon trébelt, figurális kompozíció látható. A tájképes jelenet a világias időtöltés és az öt érzék (ízlelés, szaglás, hallás, tapintás, látás) allegóriája: öt fiatal nő pompás ruhában, kártyaasztalnál, hárfával, tükörrel, fára akasztott íjjal, nyíllal (Ámoré?), kis zsámolyon gyümölcskosárral.

A másik jelenet oszlopos-árkádíves, függönyös belső térben játszódik, és hat fiatal nő a szereplője. Olvasópultnál disputálnak, karosszékben ülnek, körülöttük (ölükben, a pulton , falipolcon) könyvek, valamint olajmécs, írópult tintatartóval (mécsessel?) és virággal teli váza. Az egyik nő a háttérben folyadékot (olajat?) tölt, elöl, a sakktáblamintás padlón kutya hever. (Petneki Áron az evangéliumi okos és balga szüzek történeteként értelmezi az ábrázolásokat, többek közt az Iparművészeti Múzeum 19128 leltári számú ezüst imakönyvfedelének ábrázolásaira hivatkozva.)

Többszörösen tagolt, kérdőjel alakú, kétágú leveles billentővel ellátott fülét vastag csuklópánt köti össze a fedéllel, melynek közepébe János Kázmér lengyel király (1648–1668) emlékérmét foglalták. Az érem egyik oldala folyóparti városképet (Dancka) és az előtérben eldobált fegyverekkel teleszórt búzamezőt ábrázol körirata: POST BELLUM PLENASURGIT PAX AUREA MESSE. HINC SPERAT MERITAM GEDANI CONSIANTIA ERUGEM.

A nagyméretű, az északi háborút lezáró 1660-as olivai béke alkalmából készült érmet sarníron fölnyitható, csonkakúp alakú, ezüst „kosárka” fedi. Az áttört csonkakúp falán körben fegyverek és hadijelvények, trófeák ugyancsak sarnírral fölemelhető, korongos fedelét XII. Károly svéd király (1697–1718) kisebb, fűrészes peremű karikába foglalt emlékérme alkotja. Az előlap körirata: CAROLUS: XII. D. G. REX SVEGIS.,az uralkodó mellképe alatt QVO NON FRIESTAN TIOR ARMIS. A hátlapon fent félkörben, feliratszalagon: TESTES VIRTUTIS ET PRUDENTIAE. A feliratszalag alatt három korona és MOSC. illetve POLO. rövidítések, melyeket az érem alsó felében hat kartusban győzelme s csaták helye és időpontja vesz körül:

NARVA 1700. 20. 11.

DÜNAM (Dünamünde) 1701.11.x

CRACOV 1702. 29. Jun

RIGA 1701. 9. Jul

VARSOV 1702. 23. Mai

THORUM (Torun) 1703.14.8tr (október)

Legalul középen ELBING 1703.11 x.br. (december) felirat olvasható.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum
dots.hu PDF generator

A két érem a János Kázmér és XII. Károly között 1705. november 18-án megkötött államszerződésre utal, amelyben a svédek szavatolták Lengyelország területi épségét.

Petneki Áron értelmezése szerint a kupa fedelének peremébe beütött „Elbing d. 1.Jan. A. 1706. Gabr. A.A.” rövidítés Gustaf Gabriel Appelmann (1660–1721) svéd tüzérségi ezredes nevét rejti, aki első fia keresztelőjének emlékére készíttette a kupát, belefoglalva tiszttársai ajándékát, az emlékérmeket. Gustaf Gabriel Appelmann minden bizonnyal fontos szerepet töltött be Elbing város életében a svéd megszállás idején.

Irodalom

- Szerk.: Mikó Árpád: *Jankovich Miklós (1773-1846) gyűjteményei*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2002. - Nr. 116. (Pandur Ildikó)
- Szerk.: Pataki Judit: *Művészet és Mesterség. CD-ROM*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1999. - fém 63.
- Szerk.: Lovag Zsuzsa: *Az Iparművészeti Múzeum. (kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1994. - Nr. 226.
- Szerk.: Szilágyi András, Péter Márta: *Barokk és rokokó. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 4.28. (Békési Éva)
- Petneki Áron: Egy 1705-ös ezüstkupa művészeti és történeti vonatkozásai. *Művészettörténeti Értesítő*, 29. (1979). 1979. - 13-18.
- Szerk.: Miklós Pál: Ötvösmunkák. *Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei*. Magyar Helikon, Budapest, 1979. - 12-13. kép (Szilágyi András)
- szerző: Petneki Áron: *Lengyel műkincsek magyar gyűjteményekben*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1978. - Nr. 12. és képe
- Szerk.: Radocsay Dénes, Farkas Zsuzsanna: *Az európai iparművészet remekei. Száz éves az Iparművészeti Múzeum*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1972. - Nr. 244. és képe
- szerző: Varjú Elemér: *Vezető a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Osztálya kiállított gyűjteményeiben*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1929. - p. 70.
- szerző: Czihak E. von: *Die Edelschmiedekunst früherer Zeiten in Preussen*, Teil 2. Westpreussen. Leipzig, 1908. - Nr. 160, 165
- Szerk.: Rómer Flóris: *Képes kalauz a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1873. - p. 54.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum